

Handreiking project

**NOOIT MEER
\$K€€R**

Jongerenwerk en
schuldenpreventie in het mbo

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	2
1. Inleiding	3
1.1. Jongeren en geldzorgen	3
1.2. Jongerenwerk en schuldenpreventie	4
1.3. Project Nooit meer Skeer	4
1.4. Doel van deze handreiking	5
2. Voorlichtingslessen	6
3. Individuele Begeleiding bij geldzorgen	10
4. Lessen	13
Bijlage 1. De lessenkassetten	17
Bijlage 2. Projectorganisatie	24
Bijlage 3. Bronnen	25

1. Inleiding

De groeiende groep jongeren met schulden was aanleiding voor Sociaal Werk Nederland om meer te leren over hoe jongerenwerkers door hun aanwezigheid in het middelbaar beroepsonderwijs (mbo) kunnen bijdragen aan schuldenpreventie. In het project 'Nooit meer Skeer'¹ hebben jongerenwerkers op drie mbo-scholen geëxperimenteerd hoe zij kunnen bijdragen aan schuldenpreventie. Al lerende is een practice based aanpak ontwikkeld. In deze handreiking beschrijven we de ervaringen en geleerde lessen.

1.1. Jongeren en geldzorgen

Er zijn zorgen over het groeiend aantal jongeren onder de 24 jaar met schulden (BKR, 2019). Een opvallende groep daarbinnen zijn studenten op het mbo. Recente cijfers laten zien dat een kwart van de mbo'ers schulden of betalingsachterstanden heeft (Groen et al., 2024). Er zijn verschillende redenen waardoor jongeren in de schulden kunnen komen. Zo is kenmerkend voor jongeren dat ze vaak impulsiever gedrag vertonen, hun eigen financiële vaardigheden overschatten (Broekhuizen & Koopman, 2019) en vaak financiële risico's onderschatten (Desain & Van Geuns, 2019). Daarnaast lopen sommige jongeren inkomsten uit bijvoorbeeld zorgverzekering of toeslagen mis door onwetendheid. Vanaf het moment dat jongeren 18 jaar worden, zijn ze zelf financieel verantwoordelijk voor bijvoorbeeld hun zorgverzekering en het aanvragen van toeslagen. Als jongeren zich hier onvoldoende bewust van zijn, kan dit leiden tot schulden. Voormalig minister Carola Schouten (Armoedebeleid, Participatie en Pensioenen) zei in december 2022 in een begrotingsdebat het volgende over de financiële educatie van jongeren:

Als je achttien bent, heb je opeens heel veel mogelijkheden en word je geacht alles maar te kunnen overzien. Dat kan soms een wereld openen, maar soms ook een hele nare situatie opleveren als je je daar niet van bewust bent of opeens denkt: ik zit hier met enorme verantwoordelijkheden, maar zonder geld." *Voormalig minister Carola Schouten*

Ook groeien sommige jongeren op met ouders die zelf moeite hebben met geld omgaan en/of moeite hebben om hun kinderen financiële vaardigheden bij te brengen. Als gevolg daarvan beschikken deze jongeren over onvoldoende competenties om financieel gezond gedrag te vertonen en hebben zij een hoger risico om schulden te ontwikkelen.

Jongeren met schulden zijn vaak moeilijk te bereiken. Ze zoeken te laat hulp bij financiële problemen. Praten over geldzorgen is een taboe onder jongeren en thuis en op school is vaak onvoldoende aandacht voor geldzaken. Ondanks dat docenten veel kunnen betekenen in het signaleren en ondersteunen van jongeren met geldzorgen, hebben zij vaak maar weinig tijd en ruimte om hier extra aandacht aan te geven binnen een vol lesprogramma. Geldzorgen onder jongeren kunnen hierdoor lange tijd onzichtbaar blijven, waardoor problemen alsmat groter worden. De handleiding "Omgaan met geldzorgen van MBO-studenten" (Lusse & Schenk, 2023) is een praktische handleiding voor docenten die voor hen de drempel verlaagt om aandacht te besteden aan deze problematiek.

¹ Skeer is straattaal voor blut of platzak.

1.2. Jongerenwerk en schuldenpreventie

Jongerenwerkers ondersteunen jongeren bij het volwassen worden in de samenleving. Ze dragen met hun werk bij aan de persoonlijke ontwikkeling en maatschappelijke participatie van jongeren die opgroeien in kwetsbare situaties. Daarvoor ontmoeten ze jongeren in hun eigen leefwereld, op plekken waar jongeren graag zijn, zoals op straat, online, in jongerencentra en ook steeds vaker op scholen. Jongerenwerkers spreken de taal van jongeren en van de buurt en hebben daarmee makkelijker toegang tot groepen die anders onder de radar blijven.

Jongerenwerkorganisaties en mbo-scholen weten elkaar steeds vaker te vinden in een gezamenlijke preventieve aanpak voor schulden van mbo-studenten. Jongerenwerkers kunnen jongeren binnen de scholen ondersteunen door het voeren van informele gesprekjes met jongeren. Via deze gesprekjes signaleren jongerenwerkers vragen of geldzorgen bij jongeren, bieden zij laagdrempelige informatie en advies (Manders et al., 2018) en proberen ze met jongeren de dialoog aan te gaan over 'omgaan met geld'. Ook organiseren jongerenwerkers voorlichtingslessen om jongeren op aansprekende wijze te leren omgaan met geld en bewust te maken van financieel risicogedrag. Als sprake is van beginnende schulden bij mbo-studenten, kunnen jongerenwerkers de jongeren tijdelijk individueel begeleiden (Koops et al., 2015). Die begeleiding bestaat bijvoorbeeld uit het ondersteunen van jongeren in het contact met schuldeisers, het samen aanvragen van toeslagen en het uitleggen van wet- en regelgeving waar de doelgroep vaak onvoldoende mee bekend is. Ook leiden ze jongeren bij lichte en dreigende schulden toe naar informele schuldenprojecten. Bij grotere problematische schulden verwijzen jongerenwerkers jongeren door naar de gemeentelijke professionele schuldhulpverlening of binnen schuldhulpverleningsprojecten binnen of buiten de eigen organisatie.

1.3. Project Nooit meer Skeer

De groeiende groep jongeren met schulden was aanleiding voor Sociaal Werk Nederland om meer te leren over hoe jongerenwerkers door hun aanwezigheid in mbo-scholen kunnen bijdragen aan schuldenpreventie. Onder de noemer 'Nooit meer Skeer' is twee jaar lang (2022-2024) samen met jongerenwerkers vanuit drie sociaalwerkorganisaties op drie mbo-scholen geëxperimenteerd en onderzocht hoe inzet van het jongerenwerk op het mbo kan bijdragen aan schuldenpreventie.

De lessen zijn gegeven op scholen in Leiden, Hoorn en Den Bosch. Jongerenwerkers hebben voorlichtingslessen gegeven in verschillende klassen en gingen op laagdrempelige wijze in gesprek met studenten over geldzaken. In geval van (beginnende) schulden probeerden zij een brugfunctie te vervullen tussen jongeren en schuldhulpinstanties. De meeste lessen zijn gegeven in het tweede leerjaar van het mbo. Dat is het jaar waarin de meeste jongeren 18 jaar worden. In de bijlagen wordt een verdere toelichting op de pilots en de projectorganisatie gegeven.

Al lerende is via het pilotproject Nooit meer Skeer een practice based aanpak ontwikkeld over hoe inzet van jongerenwerk kan bijdragen aan schuldenpreventie in het mbo. De ervaringen uit de drie pilots hebben wisselende resultaten opgeleverd en tegelijkertijd veel geleerd over de randvoorwaarden die nodig zijn om tot succesvolle uitvoering te komen.

1.4. Doel van deze handreiking

Naast een beschrijving van de ervaringen in de drie pilots biedt deze handreiking concrete handvatten om vanuit het jongerenwerk mbo-studenten te ondersteunen bij het vergroten van hun financiële gezondheid en het voorkomen van geldzorgen. In deze handreiking presenteren wij:

1. Welke kennis- en ondersteuningsbehoefte mbo-studenten hebben op terrein van financiën;
2. Wat jongerenwerkers op de drie mbo-scholen en daaruit voortvloeiende contacten met jongeren concreet hebben gedaan om bij te dragen aan schuldenpreventie en hoe studenten de inzet van jongerenwerkers op hun school hebben ervaren;
3. Wat geleerde lessen zijn om in de school als jongerenwerker met succes te kunnen werken aan schuldenpreventie.

Deze handreiking is bedoeld voor jongerenwerkers, docenten, schoolleiders en gemeenten die willen werken aan schuldenpreventie via de inzet van het jongerenwerk op scholen. Maar ook voor studenten die willen leren om te werken aan schuldenpreventie onder jongeren. Deze handreiking komt voort uit de ervaringen die tijdens dit project zijn opgedaan en zijn vastgelegd door onderzoekers van DSP-groep. Zie de bijlage achterin voor een uitgebreidere verantwoording. We hopen dat de handreiking inzicht en inspiratie biedt!

2. Voorlichtingslessen

In dit hoofdstuk wordt een overzicht gegeven van het aantal voorlichtingslessen en het aantal deelnemende studenten in de drie pilots. Daarnaast worden ervaringen beschreven van de studenten die de lessen hebben gevolgd en van de jongerenwerkers die de lessen hebben gegeven.

Kennis en zorgen van studenten over geldzaken

De jongerenwerkers signaleren tijdens de voorlichtingslessen een beperkt kennisniveau bij jongeren over geldzaken. De meeste jongeren kennen veel begrippen nog niet, zoals belastingen, hypotheek of incassobureaus. De jongerenwerkers merken dat de studenten vaak niet weten wat ze financieel geregeld moeten hebben op het moment dat zij 18 jaar worden. De meeste jongeren wonen nog thuis en geldzaken worden door hun ouders geregeld. Maar als ze 18 worden, is het aan henzelf.

Daarnaast is opgemerkt dat de online betaalapp Klarna de nodige verleidingen oplevert, zonder dat de studenten daar het gevaar van inzien. Klarna is een app waarmee je online bestellingen achteraf kunt betalen. Als het ware schiet Klarna een bedrag voor, dat achteraf terugbetaald moet worden. Er volgt een boete als dat betalen uiteindelijk niet lukt. Die extra kosten kunnen hoog oplopen en jongeren zijn zich hier niet altijd van bewust.

Via een korte vragenlijst die aan het eind van de lessen via de Mentimeter is afgenomen geven studenten aan nauwelijks geld te lenen van vrienden, maar wel eens geld te lenen aan vrienden. Daarnaast geeft gemiddeld genomen 40% van de studenten aan weleens geld tekort te komen. Ten slotte heeft bijna de helft van de studenten soms of vaak stress over geld. Dit sluit aan bij het beeld dat in hoofdstuk 1 is geschetst over geldzorgen en schulden bij jongeren.

Doel van de voorlichtingslessen

Iedere klas kreeg twee voorlichtingslessen van de jongerenwerkers: één inhoudelijke, theoretische les en de escape game waarbij studenten moeten samenwerken om tot de oplossing van het spel te komen.

In onderstaande tabel staat in hoeveel klassen lessen gegeven zijn en hoeveel studenten daarmee bereikt zijn. In verband met een vol curriculum was het niet altijd mogelijk om op alle scholen in alle perioden lessen te geven.

Leiden		
	Aantal klassen waarin les is gegeven	Aantal bereikte studenten
Escape game	4	90
Theoretische les	4	96
Hoorn		
	Aantal klassen waarin les is gegeven	Aantal bereikte studenten
Escape game	13	165
Theoretische les	5	100
Den Bosch		
	Aantal klassen waarin les is gegeven	Aantal bereikte studenten
Theoretische les	5	180
Escape game	4	210

In het spel komen allerlei onderwerpen omtrent geldzaken aan de orde: van budgetteren tot schulden.

Aanvankelijk was de opzet dat de escape game als eerste werd uitgevoerd en de theoretische les daarna. Dit vonden de jongerenwerkers niet goed werken. Gedurende het project is deze opzet daarom omgedraaid. In deze aangepaste opzet kon met de theoretische les een basis worden gelegd voor de vraagstukken die in de escape game door de studenten opgelost moesten worden.

Het uiteindelijke doel van de beide lessen gezamenlijk is het kennisniveau van studenten over geldzaken te vergroten en inzicht te geven hoe problemen met geldzaken voorkomen kunnen worden. Ook leren studenten via de lessen de jongerenwerkers kennen en weten studenten dat de jongerenwerkers beschikbaar zijn voor vragen. Meer informatie over de inhoud van de lessen is te vinden in bijlage 1.

Waardering van de voorlichtingslessen

Op basis van de antwoorden van de jongeren in de Mentimeter en de indrukken van de jongerenwerkers wordt een beeld geschetst van de waardering voor beide lessen.

De les is een stukje bewustwording voor de studenten. Heel veel zaken die in de les naar voren komen, kennen ze helemaal niet: belastingen, incassobureau, hypotheek. Het voelt veilig, maar ze weten eigenlijk niks. Belangrijk om via deze lessen een zaadje te planten, en als ze dan ergens tegenaan lopen denken ze terug aan deze les. Dan weten ze wie ze kunnen benaderen.”

Docent, Den Bosch

Theoretische les

Gemiddeld genomen over de drie pilots beoordelen de studenten de theoretische les met een 7,9. Ze vinden de les informatief en leerzaam. Naar eigen zeggen leren ze naar aanleiding van de les beter met geld omgaan. Omdat de meeste lessen op de opleiding sociaal werk worden gegeven, is er al een interesse in het onderwerp van geldzaken en -zorgen. Dat maakt dat de jongeren 'goed opletten en meedoen', aldus één van de jongerenwerkers. Er is ook een aantal studenten dat de les langdradig vindt. Jongerenwerkers geven dat ook aan. Er is veel theorie te bespreken in de korte tijd van een lesuur. Dat maakt ook dat er vaak achteraf geen tijd meer is om vragen van

studenten te beantwoorden. Wel geven de jongerenwerkers ook aan dat het goed is om een moment te creëren in het lesrooster om het onderwerp bespreekbaar te maken. Dat de studenten daar met elkaar over in gesprek gaan, maakt ze ook bewust dat niet iedereen hetzelfde omgaat met geld. Het draagt er toe bij dat voor studenten het taboe van het (met elkaar) praten over geldzorgen vermindert.

Escape game

De escape game wordt gemiddeld genomen met een 7,5 gewaardeerd. De meeste studenten vinden het een plezierig spel om te spelen, een leuke ervaring. Sommige studenten geven aan daar ook van te hebben geleerd, bijvoorbeeld over het in kaart brengen van inkomsten en uitgaven en dat ze zich nu meer bewust zijn van hoe dat werkt. Ook hebben studenten beter leren samenwerken, omdat dit spel dat vereist. Zo zegt iemand: "Ondanks meningsverschillen kunnen we toch goed samenwerken." Maar er zijn ook

Betekenisrelatie

Ook uit dit project blijkt duidelijk dat de drempel om te vertellen over problematische schulden voor jongeren hoog is. Er is veel schaamte rondom het onderwerp. Daarom is het van belang om een betekenisrelatie op te bouwen met de studenten. De twee voorlichtingslessen alleen zijn daarvoor niet voldoende. Het vergroten van de zichtbaarheid van de jongerenwerkers op school en laagdrempelig contact aansluitend bij de leefwereld van studenten zijn daarom cruciaal. Per school bleken daarin verschillende mogelijkheden te zijn, zoals de aanwezigheid op school, promotie met flyers of op een tv-scherm in de aula. Maar ook digitaal zijn er kansen, zoals het onderhouden van contact via Instagram.

studenten die zeggen niets te hebben geleerd. Eén student zegt: "Ik ben niet echt bezig geweest met leren, ik ben alleen bezig geweest met het oplossen van het spelletje." Ook voor het spel geldt dat een lesuur eigenlijk te weinig tijd is om de intentie achter het spel tot uiting te laten komen. Er blijft geen tijd over om vragen te beantwoorden. Het spel dient ook om het ijs te breken, zegt een jongerenwerker. Het brengt de termen die in de theoretische les naar voren zijn gekomen tot leven en werkt om het onderwerp verder bespreekbaar te maken.

Meerwaarde van de voorlichtingslessen

Volgens de jongerenwerkers zijn de lessen vooral een haakje om het gesprek over geldzaken aan te gaan en bieden de mogelijkheid voor het eerste contact met studenten, om van daaruit een band op te bouwen.

Er is nog niemand die zich heeft gemeld. Je moet heel lang in de jongeren investeren. Ik ben ervan overtuigd dat er wel jongeren zijn die ertegen aan lopen, maar het niet durven te zeggen. Dan moet je investeren in de vertrouwensband. Als je zelf zegt dat je weleens gokje hebt gewaagd, gaan ze toch zeggen dat ze het ook weleens hebben gedaan. Ze zouden het nooit uit zichzelf zeggen, dat is gewoon de schaamte." *Jongerenwerker*

Daarnaast is een meerwaarde van de lessen dat studenten kennis over geldzaken opdoen en weten bij wie zij terecht kunnen met hun vragen of zorgen. Zoals aangegeven weten de meeste studenten weinig van geldzaken: ze weten bijvoorbeeld niet dat ze recht hebben op een OV-chipkaart. De lessen bieden de mogelijkheid om de studenten daarop te wijzen.

Ongeveer 80% van de studenten geeft aan dat ze iemand anders zouden doorverwijzen naar jongerenwerkers na het volgen van de voorlichtingslessen.

Ten slotte merken jongerenwerkers op dat de studenten ook gewezen kunnen worden op informatiemateriaal van de gemeente. Een voorbeeld is het meegeven van een folder over geldzaken voor 18+'ers². Hierin is alles wat je moet regelen als je 18 wordt op een rij gezet.

Alternatieve activiteiten

Naast de voorlichtingslessen hebben jongerenwerkers een aantal andere activiteiten ondernomen binnen de school om praten over geld met studenten laagdrempelig te maken. Hieronder enkele voorbeelden:

Jongerenwerkers hebben 'De week van het geld' aangegrepen om met studenten in gesprek te gaan over geld. Deze week is een landelijk initiatief van de organisatie 'Wijzer in geldzaken' waarin aandacht is voor het vergroten van kennis over geldzaken voor kinderen en jongeren. Er zijn lessenpakketten, gastlessen en video's waar scholen en mbo's gebruik van kunnen maken. De jongerenwerkers hebben tijdens deze week in de aula

een verkorte versie de theoretische les gegeven, waarbij ook ruimte was om na afloop (een deel van) de escape game te spelen en vragen te stellen. De reacties van studenten waren enthousiast. Er zijn ook andere activiteiten in deze week georganiseerd, zoals het neerzetten van een boodschappentas waarbij studenten konden raden wat de waarde van de boodschappen was.

Ook is er geëxperimenteerd met andere spelvarianten, zoals het kaartspel Geldpraat ontwikkeld door Michel Weening. De jongerenwerker heeft deze gebruikt om gesprekken aan te gaan met studenten in de pauzes. Hij koos daarbij voor een positieve benadering door een vraag te stellen als: wil jij leren hoe je meer geld kan verdienen? Hij wijst daarbij op het volgende:

Veel jongens denken meteen aan criminaliteit als het gaat over het inkomen verhogen, of dat je daarvoor drie bijbanen nodig hebt. Maar dat is niet nodig. Dat inzicht kun je dan meegeven. Als we de jongeren kennen, zien we ook bepaalde talenten. Zo heb ik een jongen verwezen naar een baan bij een garagebedrijf. Die verdient nu 2,5 keer zoveel als daarvoor." *Jongerenwerker*

² Zie Folder Katwijk 18 jaar (kattuk.nl).

3. Individuele Begeleiding bij geldzorgen

Naast de twee voorlichtingslessen konden studenten naar behoefte individuele begeleiding ontvangen van de jongerenwerkers op hun school of in een jongerencentrum. De individuele begeleiding van studenten is binnen één pilot op gang gekomen. De jongerenwerker maakt daarbij gebruik van de volgende begeleidingscyclus:

1. Introductiegesprek over de specifieke vragen of problematiek van een jongere;
2. Gezamenlijke verkenning van het onderwerp, de mogelijkheden en checken of je info goed begrijpt;
3. Plan opstellen;
4. Uitvoeren plan en monitoren;
5. Evalueren en eventueel bijsturen naar het plan.

Meer informatie over individuele begeleiding als methodiek binnen het jongerenwerk is te vinden in "Methodiekbeschrijving Individuele Begeleiding" (Koops et al., 2015).

Het type ondersteuning dat nodig is voor de ervaren problematiek van de jongeren is in te delen in drie vormen: Informatie & Advies, lichte ondersteuning en intensieve begeleiding.

”De jongerenwerker luistert wel naar me. Iedereen is anders en heb er vertrouwen in dat hij me kan helpen.” *Jongere*

- **Informatie en advies** is ingezet voor jongeren die tips nodig hebben om te budgetteren, uitleg over studiefinanciering, verzekeringen, OV-chip kaarten, boetes, rood staan, etc. Hiermee heeft de jongerenwerker gedurende dit project ongeveer 400 jongeren geholpen. Dit zijn voornamelijk jongeren die de jongerenwerker op school spreekt, bijvoorbeeld in de aula tijdens pauzes. De studenten weten de jongerenwerker te vinden door flyers of tijdens de voorlichtingslessen.

Het beste is om schulden in jongerencentra bespreekbaar te maken. We doen heel stoer maar we zijn ook gewoon bang voor schulden dus dan gaan we daar wel heen als het nodig is. Jongeren gaan niet tegen een willekeurig persoon zeggen dat ze problemen hebben.”

Jongere

- **Lichte ondersteuning** is ingezet voor jongeren die beginnende betaalproblemen hebben, bijvoorbeeld jongeren die net niet rondkomen en die betaalregelingen nodig hebben. De jongerenwerker heeft ongeveer 80 jongeren met dergelijke lichte hulpvragen geholpen gedurende dit project. Sommigen van hen zijn in contact gekomen met de jongerenwerker via het project of de mentor op school, maar de meesten via andere wegen, zoals jongerencentra in de regio.

- **Intensieve begeleiding en doorverwijzing** is gericht op jongeren met serieuze geld- of schuldenproblematiek, die soms als gevolg van andere problematiek is ontstaan. Bijvoorbeeld mentale problemen, ziekte, schooluitval, ontslag, middelengebruik, justitiële contacten, een complexe thuissituatie en/of dakloosheid. Ongeveer 12 jongeren vielen in deze categorie. Deze jongeren komen in contact met de jongerenwerker via andere partners in het jeugdveld, zoals het Jeugd Preventie Team, Zorg- en Veiligheidstafel van de gemeente, de zorgcoördinator van een school, wijkagenten of Halt. Jongerenwerkers kunnen niet altijd alle vragen of problemen over geldzorgen van jongeren oplossen. Voor sommige vragen is specialistische hulp nodig. In deze gevallen verwijzen jongerenwerkers jongeren door, door jongeren te vertellen waar ze terecht kunnen of ervoor te zorgen dat jongeren geholpen worden door een andere organisatie (Manders et al., 2018).

”Instanties kijken alleen maar naar hun eigen stukje. Maakt niet uit waar wij de besparingen doen of de inkomsten verhogen, als het maar gebeurt. In principe kan je niks als jongerenwerker, maar als je zegt dat je namens de jongere belt als jongerenwerker kunnen er soms dingen ineens wel.” *Jongerenwerker*

”Fijn dat iemand me kan helpen. Hij is niet terughoudend om het onderwerp bespreekbaar te maken.” *Jongere*

Om ook samenwerkingspartners te informeren over de rol van het jongerenwerk in schuldenpreventie heeft de jongerenwerker een presentatie gehouden tijdens een lokaal partneroverleg, waardoor meer jongeren worden doorverwezen voor ondersteuning vanuit het jongerenwerk.

”Geldproblemen kunnen op meerdere manieren aan het licht komen. Er is vaak sprake van gelaagde problematiek. De leerplichtambtenaar komt er soms achter in gesprek dat er veel meer speelt dan alleen verzuim. Zo zijn er allerlei partners waar dat kwartje aan het vallen is.” *Jongerenwerker*

Voorbeelden van succesvolle begeleidingstrajecten

Onderstaande casussen zijn geanonimiseerd.

Rianne is 18 jaar en heeft geen onderdak of inkomen. Via Nooit meer Skeer komt ze in contact met de jongerenwerker. Eerst werd er onderdak geregeld bij logeerouders, maar enige tijd later kon ze aan de slag als hotelmedewerker, waarbij ze ook een woning aangeboden kreeg. Enkele maanden later werkt ze er nog steeds en de ervaring is goed. Daarnaast is ze ook begonnen met een opleiding. Zelf vertelt ze:

"De jongerenwerker van Nooit meer skeer heeft geholpen met het opstarten van mijn opleiding vorig jaar, nadat het een jaar eerder niet meer lukte op eigen kracht. De jongerenwerker heeft nog steeds regelmatig contact met mijn mentor bij het studieadviespunt, over hoe het gaat. Dat is fijn, want veel jongeren zijn geneigd om dingen zelf te fixen. Maar bij sommige problemen heb je gewoon extra hulp nodig. Dan is Nooit meer skeer goud waard! Ik ben er nog steeds heel blij mee." *Rianne*

Mirjam heeft moeite met grenzen stellen, als gevolg waarvan zij voortdurend dingen betaalt voor anderen. Ook geeft zij veel geld uit aan het gebruik van veel (legale) sigaretten en het uitdelen hiervan. Er komen te weinig inkomsten binnen. De jongerenwerker heeft met haar daarom in eerste instantie ingezet op het verlagen van kosten en het verhogen van inkomsten. Zo heeft de jongerenwerker haar gewezen op een vacature bij een bedrijf, waar ze vervolgens op gesprek mocht komen.

Jeroen is 24 jaar en is via Nooit meer Skeer in contact gekomen met de jongerenwerker. Hij heeft moeite om zijn inkomen op een legale manier te verdienen. Hij heeft een complexe jeugd gehad waarin hij uit huis is geplaatst en vaak is verhuisd. Daarom lag de focus in dit traject vooral op het bouwen van stabiliteit. Hij heeft nu een Wajong uitkering en vanuit daar wordt gezocht naar een baan waarmee hij een 'wit' inkomen kan verdienen. Naar aanleiding van de begeleiding zegt Jeroen:

"Als je financieel in de knoop zit, hoef je je daar niet voor te schamen. Er zijn heel veel mensen die je willen helpen. Die kunnen je alleen dingen meegeven met hoe je het zelf moet oplossen. Wees dan ook niet bang om het zelf op te lossen. Als je het niet bespreekbaar maakt, wordt het alleen maar erger." *Jeroen*

4. Lessen

Twee jaar experimenteren met werken aan schuldenpreventie door inzet van jongerenwerkers in het mbo heeft veel nuttige lessen opgeleverd. We vatten deze lessen in dit hoofdstuk samen.

Preventieve kracht van het jongerenwerk

- Jongerenwerkers spelen vanuit hun brede ontwikkelingsgerichte benadering een belangrijke rol bij het aanpakken en oplossen van geldzorgen bij studenten. De voorlichtingslessen op school zijn geschikt als een eerste kennismaking tussen jongerenwerkers en studenten over het onderwerp. De pilots hebben geleerd dat de lessen aanknopingspunten bieden om met studenten laagdrempelig in gesprek te komen over geldzaken en in beeld te krijgen wat er zoal speelt op het gebied van geldzorgen en schulden. Van belang is dat jongerenwerkers over de nodige agogische kwaliteiten beschikken. Zo is het van belang dat zij goed kunnen aansluiten bij de leefwereld van studenten en dat zij tijdens de lessen verbinding kunnen maken met deze leefwereld.

Je moet niet populair gaan doen maar je moet wel de taal spreken. Vaak zijn instituties al heel formeel, ze zeggen u tegen die jongeren." *Jongerenwerker*

Hierbij is eigen ervaringskennis van jongerenwerkers helpend om met studenten in gesprek te komen over geldzaken. Het werkt voor jongeren laagdrempelig als jongeren zich kunnen herkennen in een ander. Jongeren hebben soms langer de tijd nodig om gedrag te veranderen. Daar is

geduld voor nodig en de bereidheid om ze meerdere kansen te bieden. Dat zijn eveneens belangrijke vaardigheden voor jongerenwerkers om studenten te ondersteunen, zeker als het over een gevoelig onderwerp als geldzaken gaat.

- In dit project lag de focus voor jongerenwerkers op geldzorgen bij jongeren. Daardoor is veel geleerd over de behoeften van jongeren op dit thema, maar tegelijkertijd weten we ook dat de problematiek vaak gelaagd is en jongeren ook ondersteuningsbehoeften hebben bij andere zaken, zoals middelengebruik of omgang in relaties. Het verdient aanbeveling om jongerenwerk in te zetten op scholen, gericht op brede preventie en talentontwikkeling, dan alleen specifiek op schuldenpreventie.

Een jongerenwerker zegt hierover:

Dat is wat we op andere scholen ook doen. Dan bouw je echt die band op en komen ze vanzelf los zonder dat je daar echt veel moeite voor hoeft te doen. Dus als je het breder trekt kan je er veel meer uit halen. Uiteindelijk is er vaak toch meer aan de hand dan alleen geldproblemen. Jongerenwerker zou een soort voorportaal kunnen zijn, en op het moment dat er hulp nodig is kan verwijzen naar de juiste persoon." *Jongerenwerker*

- Uit onderzoek naar Jongerenwerk in school (2023) blijkt dat het jongerenwerk binnen het onderwijs een belangrijke preventieve rol speelt op de verschillende leefgebieden van jongeren. Jongerenwerk op school biedt de mogelijkheid tot een samenhangend aanbod van activiteiten en functies die gericht zijn op de brede ontwikkeling van studenten (Sarti et al., 2019a). Studenten kunnen bij jongerenwerkers terecht voor bijvoorbeeld een praatje, laagdrempelig advies, ontspanning met schoolgenoten, individuele coaching, talentontwikkeling en verwijzing naar meer gespecialiseerde hulp.

Samenwerking in de schoolcontext

- De samenwerking tussen het jongerenwerk en het onderwijs is niet altijd vanzelfsprekend en het helpt als er al sprake is van jongerenwerk op school. Is dit niet het geval dan is het belangrijk om daar eerst op te investeren voordat er gestart wordt met een project gericht op het voorkomen van geldzorgen.
- De jongerenwerkers zijn allemaal elke week aanwezig geweest op school, variërend van een dagdeel tot een hele dag. Volgens de jongerenwerkers is dat niet voldoende tijd om een vertrouwd gezicht te worden voor de studenten. Verken daarom of het mogelijk is voor de scholen en/of gemeente om meer uren aan jongerenwerk in te kopen.
- Het is nodig dat jongerenwerkers een vaste plek hebben op de school. Dat maakt het mogelijk dat jongeren discreet een gesprek kunnen aangaan met de jongerenwerkers. Een jongerenwerker zegt hierover:

De samenwerking met de school verloopt aanvankelijk goed, maar na het vertrek van de contactpersoon is die rol van contactpersoon niet goed ingevuld. De jongerenwerkers hebben geen goed aanspreekpunt. Ook een vaste plaats voor het jongerenwerk in de school ontbreekt.”

Jongerenwerker

- Breed draagvlak binnen de school voor preventie van schuldenproblematiek onder studenten is cruciaal. In de voorbereiding van een preventieve aanpak op dit gebied is het nodig dat duidelijk wordt gemaakt:
 - Wat de meerwaarde voor studenten is en daarmee ook voor de school zelf.
 - Wat de jongerenwerkers nodig hebben om een preventieve aanpak uit te voeren: inplannen van lessen in de lesroosters, een ruimte om gesprekken met individuele jongeren te voeren en in overleg met jongerenwerkers te bepalen hoe de studenten goed over de aanpak geïnformeerd worden.
 - Dat draagvlak creëren bij de schoolleiding begint. En dat vervolgens, ondersteund door de leiding, ook docenten en andere medewerkers (zoals zorgcoördinatoren en budgetcoaches) er enthousiast voor worden gemaakt en zich committeren.

- Dat draagvlak ook onderhouden moet worden, bijvoorbeeld door studenten en leerkrachten te vragen wat ze vinden van de aanpak en welke suggesties voor verbetering zij hebben.
- Voor meer tips over het versterken van de samenwerking tussen jongerenwerk en onderwijs zijn te vinden in [deze reader](#) van het lectoraat Youth Spot.

Samenwerking met andere professionals

- Ook op het gebied van geldzorgen en het voorkomen van schulden werpt samenwerking met andere professionals vruchten af. Bijvoorbeeld met budgetcoaches die op school actief zijn. Zij kunnen goed inspelen op vragen die studenten hebben over onderwijs gerelateerde kosten (bijvoorbeeld leermiddelen) en de financiering daarvan. Omgekeerd kunnen de budgetcoaches jongerenwerkers inschakelen als de geldzorgen van studenten een andere oorzaak hebben. Als er bij studenten (ernstige) achterliggende problemen zijn kan worden samengewerkt met professionals van jeugdzorginstellingen. We zien in een aantal gemeenten dat jongerenwerk en jeugdzorg elkaar inmiddels beter weten te vinden. Een presentatie door een jongerenwerker over de preventieve aanpak van schulden kan helpen om de samenwerking met andere organisaties op gang te brengen.
- In Den Bosch is de Bossche Geldplaat Jongeren ontwikkeld. De geldplaat biedt een overzicht van alle ondersteuningsmogelijkheden en betrokken partners als het gaat over geldzaken. Het achterliggende doel is om jongeren bij hulpvragen (versneld) door te leiden. Elke jongere bewandelt zijn eigen pad bij het zoeken naar informatie of hulp. Het is aan

professionals om deze behoefte te matchen met een passend antwoord en samen met de jongere een weg uit te stippelen. Kennis van wat er zoal beschikbaar is aan ondersteuning is dan van belang.

Rol van de gemeente

- Draagvlak, zowel inhoudelijk als financieel, voor een project als Nooit meer Skeer binnen de gemeente (bij bestuurders en ambtenaren die jongerenwerk in portefeuille hebben) is een belangrijke voorwaarde. In de pilotfase heeft de coördinatie van Nooit meer Skeer bij Sociaal Werk Nederland gelegen. Naast financiële borging is het belangrijk dat de gemeente een faciliterende rol vervult zodat jongerenwerk, onderwijs en schuldhulpverlening ruimte krijgen om een goede samenwerking vorm te geven.
- Een aandachtspunt voor kleinere gemeenten is dat de school waar veel studenten uit de kleinere gemeente naar toe gaan in een grotere centrumgemeente gevestigd is. Het is dan van belang dat er tussen de betreffende gemeenten afstemming is over hun onderlinge taakverdeling en financiële bijdrage. Met name over de vraag welke gemeente verantwoordelijk is voor de samenwerking tussen de betrokken organisaties.

De Bossche Geldplaat Jongeren is een hulpmiddel dat een overzicht biedt van alle ondersteuningsmogelijkheden en betrokken partners als het gaat over geldzaken. Deze is ontwikkeld om jongeren bij hulpvragen (versneld) door te leiden naar een passende vervolgstap.

Een vervolgstap op maat
Verschillende organisaties en initiatieven in 's-Hertogenbosch richten zich op of zijn in contact met jongeren. Vanuit een diversiteit aan rollen, thema's en werkwijzen ondersteunen zij jongeren op hun weg naar financiële volwassenheid en zelfredzaamheid. Soms heel praktisch door het geven van materiële ondersteuning en soms door coaching en begeleiding gericht op vaardigheden en gedrag.

Een deel van deze ondersteuning vindt dichtbij plaats (bijvoorbeeld op school of wijkplein). Een ander deel van de informatie of hulp wordt juist op afstand geboden (via digitale kanalen of telefonisch contact). Elke jongere bewandelt zijn eigen pad bij het zoeken naar informatie of hulp. Het is aan professionals om deze behoefte te matchen met een passend antwoord en samen met de jongere een weg uit te stippelen. Kennis van wat er zoal beschikbaar is aan ondersteuning is dan van belang. De Bossche Geldplaat kan hierbij helpen.

De Bossche Geldplaat gebruiken
Heb je te maken met vragen van jongeren over geldzaken? Dan is het handig om de Bossche Geldplaat te gebruiken. Dit overzicht is zo ontworpen dat het aanbod gelinkt is naar een concreet project of een relevante partner waar je de nodige informatie kunt vinden. Op deze manier heb je een compleet beeld van wat er op het gebied van geldzaken in 's-Hertogenbosch beschikbaar is aan voorlichting en ondersteuning.

Met de informatie van de Bossche Geldplaat kun je bovendien gemakkelijker verbindingen leggen met anderen in het veld om gezamenlijk expertise te delen en samen te werken om zo nog meer impact te maken.

De Bossche Geldplaat Jongeren (editie voorjaar 2024) is tot stand gekomen n.a.v. het project Nooit meer Skeer gestart in 2023 in samenwerking met Sociaal Werk Nederland, PowerUp073 en gemeente 's-Hertogenbosch. De Bossche Geldplaat is een tool die bijdraagt aan een juiste match van hulpvraag en ondersteuning.

Bijlage 1. De lessenpakketten

Escapegame

De schuldenescape is een innovatief spel dat vanuit de praktijk is ontwikkeld door Schuldhulpverlener van het jaar John Wildenberg (2021) in samenwerking met PowerUp073, het jongerenwerk van Farent. Schuldenescape bestaat uit een opvallende 'spionnenkoffer' van staal met twee sloten. In de koffer vind je alle spelbladen, een mobiele telefoon met lader, een geldkistje met slot, nabesprekingskaarten, biljetten en een uitgebreide handleiding.

Voor meer informatie over de escape game zie:

<https://www.farent.nl/farent-academie/schuldenescape/>

Theoretische les

Tijdens het ontwikkelen van de theoretische les is samengewerkt met het jongerenwerk van PowerUp en Diverz. Binnen het lokale jongerenwerk was onder meer bekend dat er veel vragen leven over schulden en over het werken als ZZP'er. De theoretische geldles moest aansluiten bij de onderwerpen die terugkwamen in de Schuldenescape, zoals schulden, inkomen en budgetteren.

Uit het rapport Nibud-competenties voor financiële redzaamheid (2023) worden voor de studenten tot 18 jaar een aantal belangrijke leerdoelen benoemd. Zo staat omschreven dat jongeren in staat moeten zijn om prioriteiten te stellen in hun uitgaven en hun koopgedrag aan te passen aan het beschikbare budget. Maar ook dat jongeren weten welke factoren van invloed zijn op de hoogte van een salaris en wat je op financieel gebied moet regelen als je als zelfstandige ondernemer werkt.

Naast de inhoud moest de les interactief, reproduceerbaar en meetbaar zijn. Daarom is ervoor gekozen om het digitale lesprogramma LessonUp te gebruiken. Op deze manier kan de theorie interactief worden gemaakt en kan er achteraf gekeken worden naar welke antwoorden de studenten gaven. Dit kan inzicht bieden in de geldzorgen die MBO studenten hebben.

Geldles 'Nooit meer skeer'

Slide 1

Bij de eerste slide worden alle leerlingen welkom geheten. Hier kan tegelijk worden verteld waarom deze les plaatsvindt en er kan alvast gekeken worden naar de vervolgles.

Slide 2

Bij de tweede slide hebben de jongerenwerkers de ruimte om te vertellen wie ze zijn en wat ze doen. Daarnaast kunnen ze even de aandacht schenken aan wat PowerUp073 doet.

Slide 3

Hier wordt een kort filmpje afgespeeld over dat jongeren steeds vaker te maken krijgen met geldproblemen. Dit is tegelijk een reden waarom deze les plaatsvindt. Stel na het filmpje vooral vragen: wie herkent dit? Wat zou er nodig zijn om dit te voorkomen?

Slide 4

We gaan het vandaag met jullie hebben over inkomen, schulden en budgetteren.

Slide 5

Laat de leerlingen zich aanmelden door de QR-code te scannen. Onder in het scherm is dan te zien hoeveel leerlingen er zijn ingelogd.

Slide 6

Leerlingen kunnen op hun telefoon intypen welke (soort) inkomsten ze hebben, deze verschijnen dan op het scherm. Bespreek wat opvalt. Hoeveel zijn in loondienst en hoeveel werken voor zichzelf? Wat vinden de leerlingen zelf de voordelen van hun werk?

Slide 7

Bespreek de voordelen en nadelen van loondienst. Wat ervaren de leerlingen als voordelen en wat zijn de nadelen? Kunnen ze nog andere bedenken?

Slide 8

Wat zijn de voordelen en nadelen van een eigen bedrijf. Benoem deze in grote lijnen, in de volgende slide gaan we hier verder op in.

Slide 9

Waar moet je allemaal rekening mee houden als ZZP'er? Leerlingen kunnen zoveel mogelijk invoeren via hun telefoon, deze verschijnen dan op het scherm. Welke dingen vallen op? Is dat een reden om wel of niet als ZZP'er aan het werk te gaan?

Slide 10

Een aantal zaken over werken als ZZP'er. Je zal bijvoorbeeld extra geld aan de kant moeten zetten voor pensioen, BTW, ziekte, inkomstenbelasting, bijdrage zorgverzekeringswet. Daarnaast ook voor eigen materialen, scholing en reiskosten.

Ook moet je een aantal dingen regelen zoals een boekhouding, BTW aangifte en aangifte inkomstenbelasting maar ook bijvoorbeeld je verzekering.

Slide 11

In dit filmpje vertelt CJ over zijn schuld van €30.000. Hoe zou het kunnen komen dat hij zover in de schulden terecht is gekomen?

Slide 12

Wat voor schulden ken jij? Leerlingen kunnen op de telefoon invoeren welke schulden ze kennen. Wat valt op? Zijn er leerlingen die iets willen zeggen over hun eigen schulden?

Slide 13

Hier worden verschillende soorten schulden benoemd. Een lening of hypotheek, maar ook de mogelijkheid tot rood kunnen staan, een telefoon abonnement (muv sim only abonnementen), Afterpay, creditcard maar ook private lease wordt gezien als schuld en staan BKR geregistreerd. Studieschuld is ook een schuld maar staat niet in de BKR, ondanks dat wordt dit vaak wel gechecked. Informele schulden en straatschulden zijn ook schulden.

Slide 14

Ik weet precies hoeveel geld ik heb, en hoeveel ik uitgeef per maand. Leerlingen kunnen dit in hun telefoon invoeren, dit verschijnt dan in het scherm.

Slide 15

Waar geef jij teveel geld aan uit? Leerlingen kunnen het invoeren via hun telefoon. Bespreek wat opvalt. Stel dan ook vooral de vraag hoe ze dit betalen? Hoeveel geld geef je er dan aan uit? Wat zorgt er voor dat je teveel uitgeeft aan deze zaken?

Slide 16

Lees de casus voor en geef de leerlingen de tijd om te berekenen hoeveel maanden heeft Jan nodig om te sparen voor zijn vakantie.

Berekening

Jan verwacht €120 per dag uit te geven aan stappen x 8 dagen = €960 + €962 = €1.922.

Studiekosten €2.314 per jaar - €2.043,60 (Basisbeurs €110,30 + €60 = €170,30 x 12 maanden = €2.043,60) = €270,40 nog te betalen.

€125 per week x 4,35 (weken per maand) = €543,75 per maand.

Na 5 maanden (€543,75 x 5 maanden) heeft Jan €2.718,75 gespaard – de nog te betalen €270,40 = €2.448,35. Jan heeft dus 5 maanden nodig om te sparen voor zijn vakantie.

Slide 17

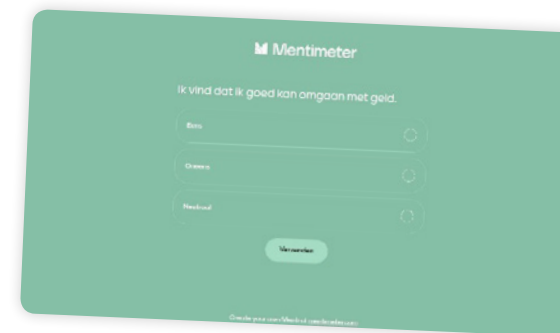
Benoem de 5 tips voor budgetteren.

1. Houd een kasboek bij en houd 1 of liever nog 3 maanden bij wat je uitgeeft en wat er inkomt.
2. Kijk op www.berekenuwrecht.nl of informeer bij je gemeente.
3. Zet je uitgaven en spaardoelen automatisch in je online bankieren systeem voor zover mogelijk.
4. Er zijn verschillende apps die je meer inzicht kunnen geven en tips kunnen geven over waar wat goedkoper kan.
5. Vraag om hulp!

Slide 18

Bedank de leerlingen voor het meedoen. Geef aan waar jongeren met vragen terecht kunnen bij het jongerenwerk.

Slide 19

Laat leerlingen Mentimeter invullen.

Uitvoering voorlichtingslessen

Op de mbo-scholen in Leiden, Hoorn en Den Bosch hebben jongerenwerkers voorlichtingslessen gegeven in klassen en zijn op laagdrempelige wijze in gesprek gegaan met studenten over geldzaken. We beschrijven een aantal contextuele kenmerken van de drie pilots.

Leiden

In Leiden hebben vier klassen van de opleiding Social Work beide voorlichtingslessen gekregen. De jongerenwerker van Welzijnswijk is elke week aanwezig op school geweest en heeft daar voornamelijk in de aula gesprekken met jongeren gevoerd. De jongerenwerker heeft de lessen samen met een docent van de school gegeven. Deze docent had veel affiniteit met het jongerenwerk, dat was bevorderend voor de samenwerking. De aanpak is doorgetrokken naar de jongerencentra in de Duin- en Bollenstreek. Sommige leerlingen komen naar de activiteiten in de jongerencentra, waardoor jongerenwerkers een betere relatie kunnen aangaan en de jongeren beter kunnen ondersteunen bij geldzaken.

Hoorn

De lessen zijn in Hoorn gegeven bij verschillende opleidingen: van Social Work tot ICT. In Hoorn zijn de jongerenwerkers van Stichting Netwerk wekelijks op school aanwezig geweest, zodat ze aanspreekbaar waren voor studenten met vragen. De jongerenwerkers hebben op school vooral contact gehad met de budgetcoaches op school. Deze budgetcoaches helpen studenten met financiële vragen. Waar de vragen die de budgetcoaches beantwoorden vooral school gerelateerd zijn, zoals aanvragen bij DUO of vragen over schoolmaterialen, zijn de jongerenwerkers er ook voor geldzaken gerelateerde vragen die niet met school te maken hebben.

Den Bosch

In Den Bosch hebben de voorlichtingslessen plaatsgevonden bij verschillende opleidingen, waaronder verpleegkunde en verzorging. De jongerenwerkers van PowerUp073 (onderdeel van de welzijnsorganisatie Farent) zijn elke week op school aanwezig geweest. Het is een grote campus verdeeld over meerdere gebouwen. Het jongerenwerk is gevestigd in één van de gebouwen, waardoor het jongerenwerk niet voor iedereen even zichtbaar is. Verder namen organisaties voor schuldhulpverlening (onder meer een afdeling van de gemeente) deel in een overleg over het project Nooit meer Skeer, georganiseerd door het jongerenwerk. In Den Bosch zijn er geen studenten individueel begeleid naar aanleiding van de lessen.

Bijlage 2. Projectorganisatie

Nooit meer Skeer is gecoördineerd vanuit Sociaal Werk Nederland en uitgevoerd in samenwerking met jongerenwerkers vanuit de organisaties Welzijnswartier, Stichting Netwerk Hoorn en PowerUp073 en de mbo-scholen ROC Leiden, ROC Horizon College Hoorn en ROC Koning Willem I College. Het project is mede mogelijk gemaakt door een financiële bijdrage van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.

Voorafgaand en tussentijds zijn de nodige activiteiten georganiseerd voor voorbereiding, reflectie en bijstellen van de aanpak.

- Er is een kick-off bijeenkomst georganiseerd voor alle deelnemende scholen en jongerenwerkorganisaties.
- Er zijn afspraken gemaakt met de scholen, gemeenten en jongerenwerkorganisaties. Ook hebben de betrokken organisaties een overeenkomst getekend, waarmee de scholen commitment gaven om zich in te zetten om dit project tot een goed einde te brengen.
- Jongerenwerkers zijn voorafgaand aan de voorlichtingslessen getraind door de ontwikkelaar van de Escape game van Farent en trainers van Shout Leiden en Presikhaaf University
- Ook tussentijds zijn jongerenwerkers samengekomen om te reflecteren op hun aanpak binnen Nooit meer Skeer en vandaaruit de aanpak bij te stellen.
- Er is een klankbordgroep gevormd waaraan de volgende organisaties hebben deelgenomen: Diverz, Halt, NVVK, Schouders eronder, MBO-raad, NJi, Ministerie van OC&W, Ministerie van SZW, AM-support, VNG, Hogeschool van Amsterdam, Lectoraat Armoede Interventies en Job MBO. De klankbordgroep is ingesteld om advies te geven over de aanpak

op basis van expertise en resultaten uit de monitoring. Ook zijn leden van de klankbordgroep gevraagd mee te denken over hoe de geleerde lessen en aanbevelingen breder te delen.

Evaluatie (DSP-groep)

Gedurende het project zijn door onderzoeksbureau DSP-groep verschillende onderzoeksactiviteiten uitgevoerd. Het omgaan met geld door studenten en de waardering van de lessen zijn in beeld gebracht met een digitale vragenlijst die na elke voorlichtingsles werd afgenomen. In de eerste fase is dit consequent gebeurd. In de tweede fase verliep dit minder goed, omdat in deze fase überhaupt weinig lessen zijn uitgevoerd. Verder zijn halfjaarlijks interviews gehouden met de vier jongerenwerkers (en waar mogelijk ook de betrokkenen van school) over de voortgang en de meerwaarde van de lessen. Tussen de twee uitvoeringsfasen door is een leersessie geweest met de jongerenwerkers om lessen te trekken voor de uitvoering. Verder hebben de onderzoekers coaching gesprekken bijgewoond van een aantal individuele casussen in regio Leiden, waarbij de jongerenwerker naast budgetvoorlichting en -training, ook heeft ingezet op brede coaching, ten aanzien van: solide huisvesting, baanoriëntatie, studiekeuze, persoonlijke problematiek en eventuele doorverwijzing naar zorgpartners. Daarbij hebben de onderzoekers met drie jongeren gesproken.

Bijlage 3. Bronnen

Broekhuizen, J., & Koopman, N. (2019). *Evaluatief onderzoek "Jongeren & maatschappij – omgaan met geld"*. Fonds 21.

Dijk, T. van, Koetsenruijter, R., & Sieckelinck, S. (2023). *Twee jaar jongerenwerk op Amsterdamse scholen: een onderzoek naar implementatie, doelrealisatie en versterking*. Hogeschool van Amsterdam, Lectoraat Youth Spot.

Geuns, R. C. van, Desain, L., & van der Weijden, R. (Eds.) (2019). *Hulp bij armoede: Bouwstenen voor effectieve hulpverlening bij armoede en schulden*. Hogeschool van Amsterdam.

Groen, A., G. van den Enden, G. van den & Veerman, N. (2024). *Nibud Studentonderzoek 2024. Onderzoek naar de geldzaken van mbo-, hbo en wo-studenten*. Nibud.

Koops, K., Metz, J., & Sonneveld, J. (2015). *Methodiekbeschrijving Individuele Begeleiding*. Hogeschool van Amsterdam, Amsterdams Kenniscentrum voor Maatschappelijke Innovatie.

Lusse M. & Schenk, L. (2023). *Omgaan met geldzorgen van MBO-studenten*. Hogeschool Rotterdam.

Manders, W., Todorović, D., Metz, J., & Schaap, R. (2018). *Methodiekbeschrijving informatie & advies in het jongerenwerk*. Hogeschool van Amsterdam, Lectoraat Youth Spot.

Sarti, A., Manders, W., & Metz, J. (2019). Voortgezet onderwijs en jongerenwerk: partners in het versterken van schoolcarrières van jongeren. *Jeugdbeleid*, 13(2), 83-91. <https://doi.org/10.1007/s12451-019-00200-3>

Weijers, M. & Veerman, N. (2023). *Nibud-competenties voor financiële redzaamheid*. Nibud.

Colofon

2024, Sociaal Werk Nederland

Kon. Wilhelminalaan 3
3527 LA Utrecht
www.sociaalwerknederland.nl

DSP-groep BV
Van Diemenstraat 410
1013 CR Amsterdam
www.dsp-groep.nl

Tekst en redactie

Aline Petersen, Maud Pluijm, Bram van Dijk, Jolanda Sonneveld en
Marieke Trentelman

Vormgeving

Thomas Michaël, Ontwerpstudio

Met dank aan de partners die hebben meegewerkt aan *Nooit Meer Skeer*

Welzijnswartier, Stichting Netwerk Hoorn,
Powerup073 en DSP-groep

Mede mogelijk gemaakt door

Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid

